

Szabó Péter: Képzésről és művelődésről történeti és gyakorlati síkon. Recenzió Juhász Erika „A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon” című kötetéről (Debrecen, Csokonai Kiadó, 2016.)

A szerző oktatói és kutatói munkássága során többször nyúlt már a témához, számos publikációjának tárgya a felnőttek képzésének és művelődésének hazai fejlődéstörténete (vö.: a szerzőnek a témával kapcsolatos, a kötethez használt főbb publikációi). A jelenlegi mű ennek a gazdag kutatói munkásságnak az esszenciája, amelynek megjelenése szimbolikusan időszerű, hiszen 60 éves a felnőttkori tanulással és művelődéssel foglalkozó szakemberek felsőfokú képzése Magyarországon.

A terjedelmes, 200 oldalnyi mű két részre bontható a téma feldolgozásának megközelítési módja szerint. Az első rész (1. és 2. fejezet) történeti áttekintése a felnőttek képzése és művelése napjainkig tartó folyamatának. A második rész (3. fejezet) pedig a jelenkori felnőttképzést és művelődést új nézőpontból közelíti, dominánssá válik benne a diszciplináris problémakezelés. A szerző nagyszabású vállalkozásának eredményeként egy olyan mű született, amelyet a felnőttképzés és felnőttkori művelődés történetét felölelő szakmai munkák egyfajta almanachjának is tekinthetünk.

Az első fejezetben arra törekedett, hogy minden, a témában fontos, meghatározó tanulmányt figyelembe véve tekintse át a felnőttek képzésének, művelődésének hazai vonulatát. A nagy mennyiségű forrásanyag áttekintéséhez kialakított elvek nagyszerűen szolgálták a tényanyag rendszerezését a Durkói történeti kutatások hagyományaihoz visszanyúlva.

„... a szakaszolásban némiképpen eltértünk a politikatörténeti korszakoktól, és elsősorban a felnőttnevelésben és felnőttkori művelődésben történt lépések, fejlődések mentén határoztuk meg az időbeli határokat az 1989. évi rendszerváltásig:

1. a hazai felnőttképzés előzményei (- 1771.)
2. felvilágosodás és reformeszmék (1772-1824.)
3. reformországgyűlések és szabadságharc (1825-1849.)
4. kiegyezés előtt és után (1850-1889.);
5. szabadoktatás kora (1890-1919.)
6. két világháború között és a II. világháború időszaka (1920-1944.)
7. a II. világháború végétől a fordulat évéig (1945-88),

Ezekben a korszakokban a vizsgálati paraméterek... legfőbb tartalmi elemei ...

- a. főbb politikatörténeti események, általános társadalmi jellemzők ...;

- b. oktatás- és művelődéspolitikai elvek, szabályozók, törvények és események a felnőttneveléshez és művelődéshez kötődve;
- c. oktatási és művelődési intézmények a felnőttkori fejlesztés „szolgálatában”;
- d. jeles oktatás- és művelődéspolitikai személyiségek, kutatók gondolatai és munkássága a felnőttneveléshez és művelődéshez kapcsolódóan.” (Juhász 2016:15)

A fenti, világosan kiérlelt szerzői szándék lehetővé tette új, praktikus, ugyanakkor tudományosan megalapozott nézőpontok érvényesítését a tárgykörben.

Figyelemre méltó a szerző azon törekvése is, hogy a kultúra átörökítését, a minél szélesebb körben való újrateremtését szolgáló intézmények, mozgalmak, tárgyasult kultúra „hordozók” minél gazdagabb körét vonultassa fel, amelyekkel a felnőttek művelődési lehetőségeit korszakonként bemutatja.

A felnőttnevelés és művelődés intézményesülésének, eszközrendszerének alapjait adó, meghatározó törekvések koronkénti kiemeléséhez bőséges forrásanyagot tekint át a szerző. Biztos érzékkel (jó arányérzékkel) nyitja tágra a kultúrahordozókról az adatgyűjtés körét, akár mennyiségi, akár geográfiai értelemben, de gazdasági, művészeti ágakig, intézményekig terjedően is

Különös gonddal mutatja be a szerző az 1.7. fejezetben a két világháború között és a második világháború időszakában a felnőttképzés és művelődés korszakát, ezt a mind módszertani újszerűségében, mind intézményeiben kiemelkedő időszakot, a népművelés fogalmának, tartalmi alapjainak kikristályosodását. Dicséretes tárgyilagossággal ismerteti a további korszakok értékeit is a művelődéstörténet, a népművelés intézményrendszerének kiépítése terén. Ez a fejezet visszaviszi az olvasót a felnőttoktatás és művelődés kezdeteihez. Jó érzékkel nyúl a szerző a történeti áttekintéshez anélkül, hogy túlzott hangsúlyt kapnának a korai korszakok.

A szerző által vállalt célok között szerepel a felnőttkori tanúlással és művelődéssel foglalkozó, szakemberképzés, mint szakma történetének áttekintése (2. fejezet). A biztos szakértelemmel összeválogatott forrásanyagok segítségével átfogóan, ugyanakkor az egyes intézményi sajátosságokra is kitérően mutatja be a szakemberképzés szerveződését, fejlődését. Olyan részletek is megismerhetők, amelyek alkalmat adnak a szakmai differenciálódás áttekintésére, intézményi, sőt európai törekvések összehasonlítására. Nagy értéke a munkának, hogy átfogó képet ad a „képzők képzésének” történetéről, hisz a hazai szakemberképzésre méltán lehetünk büszkéek európai összehasonlításban is. Olyan összefogás és közös munka figyelhető meg a szakterület felsőfokú képzőhelyei között, amely méltán példát mutathat más szakterületek számára is. Izgalmas a bolognai képzési rendszer hatásának elemzése, és a jelenkorig tartó folyamatok bemutatása. Az ábrák nagyon szemléletessé teszik a szöveget, kiválóan segítve a megértést. Értékes az európai kitekintés, amelyet még a későbbiekben bővíteni kíván a szerző. A könyv számomra – felsőoktatáshoz kötődő több évtizedes munkám révén – legizgalmasabb szakasza ez a 2. fejezet.

A történeti áttekintés után a harmadik fejezetben olyan szakanyagok összegyűjtésére, másodlagos feldolgozására törekedett a szerző, amelyekből kirajzolódnak a tudományág hazai fejlődéstörténeti szakaszai, és azzal összefüggő elvi, elméleti problémái, differenciálódása, és mindezeknek a gyakorlattal való összekapcsolódása, a jelenlegi fogalmi keretek értelmezése.

A tudományág szerveződésével (tisztulásával) együtt kerül áttekintésre az intézményrendszer kiépülése (3.2. fejezet). A szerző a következő alfejezetekben nemzetközi dimenzióba helyezi a felnőttképzést és művelődést, kiemelve azokat a fontos tartalmi elemeket, amelyek meghatározóan befolyásolták a hazai gyakorlatot, pl. a kompetencia alapú szemléletmód vagy a

közösségfejlesztés nemzetközi modelljei. A népműveléstől a „közösségfejlesztés” gyakorlatáig jutott el a szerző, így módja nyílt bemutatni a változást, az új funkciók megjelenését a közművelésben.

A 3.4.2. fejezet a közösségfejlesztés hazai gyakorlatáról ad képet. Izgalmas példákkal bontja ki ezt a résztémát, igazolva a szerző alapos tájékozottságát. Érdekes összeállítás olvasható olyan törekvésekről, amelyek a közmédiában kevés publicitást kaptak. Ezek azok a modellek, amelyek a jövő közművelődési gyakorlatát vizionálják.

Nem hanyagolja el a témához tartozó kutatási tevékenység bemutatását sem, amely során módszertani tanácsokat is kap az értő olvasó. A 3.6. fejezettől kezdődően egy konkrét kutatás alapján tárul fel a „közösségművelő szakember” tevékenysége. A kutatás részletes elemzése – mint egy esettanulmány – kiválóan dokumentálja a felnőttek képzésében és művelésében teret nyert új gyakorlatot. Ezzel egyben lezárul a tudományos diszciplína, a szakemberképzés napjainkig tartó folyamatának áttekintése, és értelmet nyer a kutatás beillesztése.

A munka igényességét, a téma minél teljesebb körű áttekintésére való szerzői igyekezetet a források roppant gazdag tárháza bizonyítja. Érdeme a műnek a történeti áttekintést megkönnyítő táblázatos forma, és külön figyelemre méltó a történeti hitelességet segítő képanyag. Ajánlom minden felnőttkori tanulással és művelődéssel foglalkozó, valamint az iránt érdeklődő jelenlegi és leendő szakembernek a szakmáról való tájékozódásképpen, valamint a szakmai elkötelezettség mélyítése érdekében!